

A FORRADALOM TEORETIKUSA ÉS HARCOSA

STIPE ŠUVAR

Kommunista mozgalmunk több mint hat évtizedes története alatt megannyi kiváló képességű embert adott, akik nemcsak gyakorló forradalmárok, hanem gondolkodók és látnokok is voltak, képesek arra, hogy a marxista eszméket hazájuk társadalmi adottságaira alkalmazzák. Következésképpen arra is, hogy hozzájáruljanak az eszméknek a korszerű világban való megtermékenyítéséhez.

Vladimir Bakarić kétségkívül ezek közé az emberek közé tartozik. A kommunista mozgalmunkból sarjadt legkiválóbb marxista teoretikusok egyike, egyszersmind olyan egyéniség is, aki egyesíti magában a gondolkodó vízióját és a gyakorló forradalmár képességét.

Mindabban, amiből fakad és amiért a mai világban elismert a szocializmus jugoszláv elmélete és gyakorlata, nagy része van Vladimir Bakarićnak is. Hozzájárulásával felzárkózott a jugoszláv szocialista forradalom legnagyobb alakjaihoz. Nemcsak az öngazgatást építő szocialista, független és el nem kötelezett Jugoszlávia egyik vezető politikusaként és államférfiaként érdemelte ki a nemzetközi elismerést, hanem olyan marxista gondolkodóként is, akinek hazája szocialista tapasztalatáról, a mai világ fejlődési problémáiról, a korszakos folyamatokról és eseményekről egyaránt van mondanivalója. Emiatt szívesen hallgatják és nagyon tisztelik mások, valamennyi kommunista, szocialista és népfelszabadítási mozgalom is, amely nyitva áll mások véleménye előtt, illetve amely érdekelt a világ forradalmi és haladó változásaiban. De nemcsak ezek. Becsülik és tisztelik a polgári társadalom okos emberei és politikusai is, akikkel több évtizedes gazdag politikai és államférfiúi tevékenysége alatt alkalmá volt találkozni és beszélgetni.

Vladimir Bakarić rendelkezik azzal a ma már mind ritkább le-

nini képességgel, hogy az elméletet a gyakorlatban alkalmazza s hogy a gyakorlatból merítsen újabb elméleti ismereteket.

Az elméletet nem szabja a gyakorlat mértékére, de nem ragaszkodik szektásan és vakon a könyvízü dogmákhoz sem, amelyek figyelmen kívül hagyják a valóság áramlatait. A körülmények és az idő, de egyéni alkata is közrejátszott abban, hogy életében és munkásságában nem került válaszut elé: csak teoretikus legyen-e, aki kívülről, szélárnyékból és távollból, a feddhetetlen ítélőbíró szószékéről figyeli az eseményeket, és kimondja az ítéletet, vagy pusztán pragmatikus, a forradalmi gyakorlat afféle technológusa, azé a gyakorlaté, amelyet vagy mások, vagy senki sem gondol át. Gondolkozik is, cselekszik is. Gondolkozik, hogy cselekedhessen, választ találjon társadalmunk és a mai világ ellentmondásos fejlődésének kérdéseire. De nem azért keres rájuk feleletet, hogy igazságot tegyen, hangot adjon erkölcsi méltatlankodásának, és mindentől elhatárolja magát, hanem azért, hogy annak a forradalmárnak az erejével és fegyelmével, akinek elviselhetetlen minden (kispolgári szentelenség és forradalmi póz meg marxista közhelyek mögé bújó nyárspolgári radikalizmus, alkotóan részt vegyen a forradalom mind elméleti, mind pedig gyakorlati, napi feladatainak végzésében és a forradalmi változásokban.

Ifjúkorában pártolt a forradalomhoz, noha nem készítette rá sem társadalmi származása, családjának ínsége és nyomora, sem a polgári karrier kilátástalansága.

Elméleti és gyakorlati munkásságával mindvégig következetesen és megingathatatlanul vett részt forradalmunkban, így vált Tito egyik legközelebbi harcostársává, pártunk egyik legnagyobb egyéniségévé, járatlan utunk építőjévé, amelyen haladva megannyi nehézségbe ütközünk, sok melléfogásunk, de számtalan eredményünk is van, amellyel megnyitjuk a forradalmi fejlődés távlatait.

E rövid méltatásban felsorolni is nehéz mindazt, amivel Vladimir Bakarić hozzájárult a marxista elmülethez és általában a társadalomtudományokhoz, a jugoszláv szocialista forradalom, mindekelőtt a szocialista önigazgatás elmülethez.

Nem írt egyetlen szisztematikus tudományos művet sem. Egyes elmélyült tanulmányai, mint például A földjáradék problémája az átmeneti időszakban, Az alkotmánytervezet és az elosztás, A szocialista termelési társadalmi-gazdasági viszonyok fejlesztésének és kialakításának kérdései és a Kommunista Szövetség ebbéli feladatai (amely a JKSZ X. kongresszusa álláspontjait és határozatait előké-

szító platform adaléka volt) vagy befejezetlenek maradtak, vagy pedig alkalmoszerűen készültek. Államfői és politikusi elfoglaltsága miatt nem ért rá módszeres tudományos munkával foglalkozni, ahogyan azt az egyetemi tanár vagy az intézeti kutató teszi. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy Vladimir Bakarić elméleti műve nem jelentős, tartalmas és impozáns, hiszen gondolatai elmélyültek, kikerekítettek, és mindenkor azokon a marxista ismereteken alapszanak, amelyeket ő maga is gazdagított. Opusa több száz cikkre, fejtegetésre, előadásra, beszédre és beszélgetésre tagolódik.

Első cikke 1939-ben Néhány szó paraszt hazánk fejlődési távlatáról címmel jelent meg az *Izrazban*, amelynek szerkesztője is volt, majd számos írás és beszéd következett, amelyet a Tito, Kardelj és a forradalom (1980) és A gazdasági-társadalmi fejlődésről és egyes nemzetközi témákról (1982) című utolsó füzetei tartalmaznak.

Vladimir Bakarić Marx művének és módszerének kiváló ismerője. Marxistáink és teoretikusaink közül nála senki sem ismeri jobban Marxot, de nem úgy, hogy kifogyhatatlanul ontja az idézeteket, hanem úgy, hogy Marx tudományos felfedezéseit, formulációit és módszertani eljárását a korszerű társadalomra alkalmazza. És éppen az, hogy sohasem volt katedramarxista, lehetővé tette Vladimir Bakarićnak, hogy Marx követőjeként pontosan és életesen elemezze a társadalmi fejlődés problémáit, és megfogalmazza eredeti felismeréseit.

Hogy Vladimir Bakarićot elmélkedéseiben és írásaiban mi foglalkoztatta leginkább, azt a zágrábi Informatornál megjelent kétkötetes gyűjtemény, *A szocialista öngazgatási rendszer és a társadalmi újratermelés*, valamint a Školska knjiga gondozásában napvilágot látott *A társadalmi osztályok, a nemzetek és a szocializmus* címe is elárulja. Tudományos és publicisztikai munkásságának harmadik tárgykörét *A falu és a mezőgazdaság problémái* című harmadik könyve öleli fel, amely két évtizeddel ezelőtt hagyta el a sajtót.

Kísérreljük meg ezeken a tárgykörökön belül elkülöníteni a főbb témákat, amelyek Vladimir Bakarićot különösképp foglalkoztatták, és rámutatni, hogy ezekkel a témákkal kapcsolatban mivel járult hozzá a szocialista elmélet gazdagításához.

Megállapíthatjuk, hogy Vladimir Bakarićot mindvégig és talán a legjobban is a társadalmi újratermelés problémája vagy problémái érdekelték. Ez abból is kitűnik, hogy az írásaiban leggyakrabban előforduló fogalmak a következők: termelőerők, termelőeszközök,

munkaeszközök (közvetlen), termelő, munkás, munkásosztály, dolgozó, társadalmi termék, társadalmi eszközök, termelés, vállalat, társadalmi viszonyok, gazdasági rendszer, gazdasági fejlődés, érték, értéktörvény, értéktöbblet, munka, munkaerő, szükséges munka, többletmunka, munkatermelékenység, áru, piac, ár, felhalmozás, beruházás, pénz, pénzkibocsátás, jövedelem, fogyasztás, elosztás, tulajdon, tervezés. Más szóval, ezek a marxista közgazdaságtan fogalmai, illetve azok, amelyeket Marx alkalmazott a polgári gazdaságtan bírálatában. E fogalmakkal manapság sokan könnyelműen bánnak. Vladimir Bakarić valahogy fukarkodik az említésükkel, éppen azért, mert csak a megfelelő helyen, azzal a szándékkal használja őket, hogy választ találjon a szocialista elmélet és gyakorlat legeslegalapvetőbb kérdésére: hogyan fejlődhet a szocializmus a kapitalista termelés szükségszerűen öröklött törvényszerűségeinek hatása alatt, egyszerűen azonban úgy is, hogy tudatosan dúsítja őket a társulás, a munkamegosztás és -csere elemeivel, amelyek megszüntetik e törvényszerűségeket, a társadalmat pedig elindítják a közvetlen termelők társulása felé.

A szocialista fejlődés lezárult szakaszainak elemzésében Bakarić megállapítja, hogy a szocializmus első, államtulajdoni korszakában, de a későbbiekben is, amelyek már a szocialista öngazgatás kezdetét jelzik, a dolgozótól elidegenítik nemcsak az értéktöbbletet, hanem az eszközöket is, és csak a munkatársítás körülményei között beszélhetünk arról, hogy a társadalmi eszközökkel való rendelkezés és az igazgatás joga átszáll a társult munka öngazgatási szervezeteire, ami az értéktöbblet megszüntetésének a kezdete. Vladimir Bakarić figyelmeztet rá: itt arról van szó, amit Marx a társadalmi többletmunkaidő szükséges munkaidővé, azaz a bővített újratemelési eszközök termelési költségekké való átalakulásán ért.

Vladimir Bakarić arra törekedett, hogy a társadalmi fejlődés minden szakaszában felismerje a szocialista viszonyok fejlődésének „csomóit”, azaz letéteményeseit. Társadalmi fejlődésünk korábbi szakaszait a HKSZ CK 1966 januárjában megtartott ülésén a következőképpen magyarázta: „Ha a társadalom háló, akkor csomók tartják. A csomókat már többször változtattuk.” Fel is sorolta őket: az erős állam, az államhatalom, az igen erős gépezettel rendelkező államszervezet. Ez a „csomó” tehát az államgépezet volt, tőle függött, hogyan használjuk fel a többletmunkát és fejlesztjük az országot. A „csomó” szerepét később átvették a községi szervek, majd pedig a vállalati igazgatók és igazgatóságok. Most pedig, mondta

Bakarić, miután több mint másfél évtizede bevezettük az ún. gazdasági reformot, még tovább megyünk, keressük az eszközöket, amelyek a munkaközösséget és a közvetlen termelőt végső „csomóvá” változtatják, olyanná, amelyen a társadalom hálója vagy lóg, vagy pedig fennakad.

Az 1971. évi alkotmány ún. munkásfüggelékei a társultmunka- alapszervezetet a szabad termelők társulása első formájaként definiálták. Edvard Kardeljen kívül Vladimir Bakarićnak van legnagyobb érdeme abban, hogy kereste és meg is találta a „csomót”, amelyre ma és a jövőben is társadalmi építményünket alapozzuk. A JKSZ X. kongresszusának álláspontjait és határozatait előkészítő platform előzetesében a következőket írta: „Ebben az egységben kicsiben kifejezésre kell jutnia a társult munka *minden* viszonyának. Tartalmaznia kell az együttműködés, a bővített újratermelés, a hitel stb. elemeit, amelyeket a társulásban nemcsak alkalmaz, hanem tovább is fejleszt (magasabb szintre emel).” A szöveg folytatásában Vladimir Bakarić a következőket mondja: „Az értéktöbblet minden korábbi korszakban megteremtőjétől viszonylag függetlenül, önállóan alakult, és ez a termelési meg társadalmi viszonyoknak olyan állapota volt, amelyben a dolgozó még korántsem válhatott a haladás tényezőjévé.”

Hogyan kell létrehozni a szabad termelők közösségét? Ez a legfőbb kérdés, amely nemcsak Vladimir Bakarić látnoki képzetét foglalkoztatja, hanem a társadalmi gyakorlat konkrét elemzésére is készíti. És arra a fontos marxista felismerésre jut, hogy „ha a munkamegosztást társadalmilag nem szervezik tudatosan, akkor az emberi munka terméke áruvá válik”. A termelőerők fejlődése az egész világon fokozottabb tervezést igényel. A tőkés társaságok, amelyek között néhány multinacionális az államnál is erősebb, tervezik a piacot, illetve a termelést a piactól teszik függővé. És terveznek a szocialista országok is, amelyek nacionalizálták a tőkét. A termék azonban még mindenütt áru, a termelési viszonyok pedig hasonlítanak a dolgok közötti viszonyhoz. Még sehol sem fejezték be a termelőeszközök társadalmiasítását, mert ez csak akkor valósul meg, ha az eszközöket nem idegenítik el a közvetlen termelőktől. A szocialista öngazgatási rendszerben a munkatársítás ehhez az igazi társadalmiasításhoz vezet.

Vladimir Bakarićnak köszönhetjük annak felismerését, hogy a szocializmusnak az államszocializmussal kezdődő és immár a szabad termelők közösségének küszöbéig eljutott fejlődésében hol van az

önigazgatás történelmi helye. A Jugoszláv Kommunista Szövetség X. kongresszusának álláspontjait és határozatait előkészítő platformba, amelyet 1973-ban sarkalatos elméleti dokumentumként fogadtunk el, bekerült Bakarićnak az a gondolata, hogy az öngazgatás nem afféle szocializmuspótló, illetve hogy az öngazgatási társadalom nem saját belső törvényszerűségekkel rendelkező, lezárt társadalmi alakzat, hanem az öngazgatási rendszer is „átmeneti korszak”, vagyis a kapitalizmusból a szocializmus kezdeti (első) jugoszláv szakaszán át a szabad termelők (marxi) közösségébe, a kommunizmusba való átmenet időszaka. „A szocialista öngazgatású társadalom a kommunizmus (a szabad termelők közössége) irányában haladó fejlődés nélkül képtelenség, nem vezet sehova. A szocialista öngazgatású társadalom nem »saját« alapjaira épül, mert tartalmazza mind a burzsoá társadalom, mind a szocializmus elemeit. Rendeltetése tehát éppen az, hogy felszámolja a burzsoá társadalom elemeit. Ennek az elvnek a tiszteletben tartása nélkül megtörténhet, hogy (átmenetileg) erősödnek a régi társadalom elemei, sőt a szocialista fejlődés is válságba kerül.”

A platformot előkészítő írásában Vladimir Bakarić megállapította, hogy a Jugoszláv Kommunista Szövetség 1971. évi 21. elnökségi üléséig ilyen válság kezdődött. A platform részletesen feldolgozza ezt az állítást. A platformba bekerült az a Bakarić-definíció is, hogy az öngazgatású társadalom mint „átmeneti korszak” a proletárdiktatúra formája. A forma miatt azonban sokan szem elől tévesztették a tartalmat, ezért a munkásosztályt gyakran szubjektumból objektummá fokozták le. Az öngazgatás „átmenetiségének” és múltékonyságának tudatában „olyan feladatokat kell kitűznünk, amelyeket ennek a korszaknak kell teljesítenie”. Ezek pedig abból állnak, hogy a munkásosztálytól elidegenített társadalmi eszközök egyesítéssel és központosítással létrehozott „társulásáról” át kell térnünk „a munka társítására és megosztásának szabad szervezeteire”.

Vladimir Bakarić már korábbi munkájában is rávilágított a termelési viszonyok lényegére és fejlesztésének szükségességére, mert ez a módja annak, hogy a többletmunka szükséges munkává váljon, az osztályszerkezetben pedig kiegyenlítődjön a munkás és a dolgozó. Elméletünknek ezeket a ma már általános ismereteit Vladimir Bakarić fogalmazta meg és értelmezte elsőként. Ezek az ismeretek beépültek az alkotmányba, a társult munkáról szóló törvénybe és a forradalom jelenlegi szakaszában is formálódó szocialista öngazgatás politikai rendszerének alapjaiba. Edvard Kardeljen kívül, aki

fáradhatatlanul és előrelátóan dolgozta ki eredeti és a világban tiszteletet ébresztő politikai rendszerünk alapjait, kétségkívül Vladimir Bakarić járult hozzá legjobban a szocialista Jugoszlávia társadalmi fejlődése mai útjának nemcsak elméleti megalapozásához, hanem építéséhez is. Mint minden korábbi korszakot, stratégiailag természetesen ezt is Tito irányította, ő szabta meg forradalmi irányvonalát.

A társadalom osztályszerkezetét és a benne végbemenő változásokat Vladimir Bakarić a szocialista fejlődési irányvonal szemszögéből vizsgálta, kutatta, hogy mi változik és mi változott meg máris a termelési viszonyokban, következésképpen a társadalmi osztályok és rétegek (munkásosztály, parasztság, bürokrácia, technokrácia, értelmiség stb.) társadalmi helyzetében, szerepében és egymás közti viszonyában is. Elemzése, meglátása és felismerése e téren is eredeti és serkentő, ezért nagy hatást gyakorolt társadalomtudományaink elméleti irányvételére és a tudományos viták kimenetelére. Emlékeztessünk arra, hogyan különbözteti meg egymástól a munkást és a dolgozót: „A dolgozó különbözik a munkástól, a munkásosztály tagjától. Ez a fogalom nem olyan embert takar, aki munkájából él, hanem olyant, aki munkájának ellenértékét az értékfelettlétebből nyeri. De azért ez az ember is dolgozik.” A társadalmi fejlődés azonban e két kategória egybeolvasztására irányul: „A dolgozónak a közvetlen termelővel való összekapcsolása a munkásosztály felszámolásának egyik eleme, mert a szabad munkacserében e két kategória voltaképpen ugyanabba a helyzetbe kerül.”

Vladimir Bakarić rendelkezik a marxista analitikusoknak azzal a ritka képességével, hogy felismeri az osztályerőknek a társadalmi fejlődésben való konkrét felsorakozását, és meglátja azokat a döntő tényezőket, amelyek nem egyszer s mindenkorra, hanem a társadalmi-történelmi folyamatok adott körülményei között meghatározzák az osztályok és a rétegek magatartását. E képességének már a háború előtt és a népfelszabadító háborúban is tanújelét adta, amikor partizán- és pártvezetőként a szónoki emelvényről, de más alkalmakkor is elemezte a forradalom és az ellenforradalom résztvevőinek szerepét és magatartását.

Képessége a háború után is számtalanszor, minden olyan esetben kifejezésre jutott, amelyben fel kellett mérni a társadalom politikai és osztályerőinek viszonyát, hogy a társadalom tovább haladhasson a szocializmus útján, megszűnjenek a társadalmi ellentmondások a

torzulások, valamint hogy hatékonyabb legyen a szubjektív szocialista erők szervezettsége és tevékenysége.

Vladimir Bakarić elemezte és értékelte újabb kori történelmünk kulcsfontosságú eseményeit és egyes jelenségeit, áramlatait és személyiségeit is, így tehát e téren is sok figyelemre és tiszteletre méltó megállapítást és álláspontot fogalmazott meg, és újra meg újra bebizonyította azt a képességét, hogy minden mellékesnek a kiszűrésével meglátja a lényegest.

Említsük meg például a régi Jugoszlávia megalakulásának és összeomlásának körülményeiről, a múltbeli parasztmozgalmunkról vagy a hazai burzsoáziának a háború és a forradalom előtti szerepéről szóló elemzését.

Vladimir Bakarić nagy kultúrájú és a múlt iránt is élénken érdeklődő ember, aki azért néz a múltba, hogy felismerje a jelen eseményeit és a jövőbe lásson. Főként az összehasonlítás szándékával így értékeli az európai és a világtörténelem, valamint napjaink megannyi jelenségét.

A marxista eszmékhez és a társadalmi elmélethez való hozzájárulásának említésekor semmiképpen sem hagyhatjuk figyelmen kívül a nemzeti kérdésről kialakított nézeteit. Vladimir Bakarić a horvát nép, e fiatal európai nemzet fia, aki azért harcol, hogy a horvátok, önrendelkezési jogukkal élve, közösséget alkossanak az ugyancsak kis baráti népekkel, amelyek ma a jugoszláv szocialista közösség tagjai. Ezért a harcáért minden nemzetünk és nemzetiségünk a testvériség és egység zászlóvivőjét tiszteli és szereti benne. Vladimir Bakarić, a kommunista, ami egyszersmind hazafit és internacionalistát is jelent, elmélkedik és ír a nemzetről és a nemzeti kérdésről is. Nem elég azonban, ha csak ezt emeljük ki, mert Vladimir Bakarić a tőle megszokott eredeti módon a nemzeti kérdés marxista—leninista elméletének szellemében gondolkodik és ír, és ezzel sokban gazdagítja a tárgyra vonatkozó marxista ismereteket. Legjobban a népek szabad fejlődésre való joga érdekli. A mai világnak nincs más választása, mint hogy érvényesítse „a nemzetek önálló létét”, mondta Vladimir Bakarić egyik 1977. évi beszélgetésében. A másik út ugyanis a tömbökre való felosztás, az imperializmus, az újgyarmatosítás, a hegemonia vagy a háború. Jugoszláviában a nemzeti kérdés eredményes rendezését a forradalom kezdte meg még akkor, amikor előkészítő szakaszában a JKP arra az álláspontra helyezkedett, hogy sorsáért minden nemzetnek vállalnia kell a felelősséget. A munkásosztálynak és élcsapatának pedig arra kell töreked-

nie, hogy nemzete legfőbb ereje legyen. A népfelszabadító háborúban a társadalmi fejlődés felelőssége a burzsoáziáról a munkásosztályra szállt át, és a munkásosztály is lett a jugoszláv szocialista közösségben egyesült nemzetek legfőbb ereje. Már a *Kommunista Kiáltvány* leszögezi, hogy amikor a munkásosztály magára vállalja a nemzet vezető osztályának szerepét, akkor az azonos problémák miatt kiépíti kapcsolatait és együttműködik más nemzetek munkásosztályával, illetve más nemzetekkel. A hazai és a külföldi újságíróknak 1977 áprilisában tartott sajtóértekezleten kifejtette, hogy népeink nem mindig éltek testvériségben, hogy sok viszály volt közöttük. A német és az olasz megszállók elleni szabadságharcban a közös érdek, később pedig a szocialista rendszer azonban egyesítette őket. Bebizonyosodott, hogy szocializmus, szocialista öngazgatás nélkül nincs Jugoszlávia. A népeink közötti viszony azonban nem statikus. „Más-más helyzetben különböző megoldást igényel. A függetlenség alapjainak megteremtésében megkövetelte a társadalmi és a politikai erők nagyfokú koncentrációját, később pedig a minél fejlettebb öngazgatást.” A jugoszláv szocialista közösség fejlődésének egyik eléggé viharos szakaszában politikai szükség mutatkozott arra, hogy „rendezzük a köztársaságok és a nemzetek közötti viszonyokat, amelyek a központi rendszer miatt némi válságba jutottak.” 1978 áprilisában a *Die Welt*nek adott interjújában Vladimir Bakarić a nemzetek közötti viszonyainkat a következőképpen magyarázta: „Társadalmi szempontból mind kevesebb a nemzeti összetűzést kiváltó elem. Mint ahogyan megszűnik a mások kizsákmányolásának lehetősége, amint a munkás úrrá lesz azon, amit termel, a nemzeti kizsákmányolásnak és fölénynek az eleme is mindinkább gyengül. Még nem szűnt meg, de szűnőben van.” Véleményünk szerint az eddigi és a mostani kosovói események sem cáfolják ezt az állítást.

Mint marxistának és kommunistának, a horvátországi népfelszabadító mozgalom egyik vezéralakjának, Vladimir Bakarićnak nagy érdemei vannak abban is, hogy a HKP és a horvátországi népfelszabadító mozgalom a nemzeti kérdésben helyes irányvonalat választott, főként pedig abban, hogy a harcok alatt és a későbbi szocialista építésben, Horvátországban megszilárdult a szerb és a horvát nép testvérisége és egysége.

Senki sem beszélt olyan ihletten és mégis pátoszmentesen a horvát népek a szocialista forradalomban a szabadságért és az önrendel-

kezésért vívott harcáról, mint ő az 1944 februárjában Egy és más a horvátok nemzeti vitalitásáról ebben a háborúban című cikkében.

Népfelszabadító háborúnk kétségtávol megmutatta a világnak, hogy népeink iképesek kezükbe venni sorsukat, önállóan fejlődni és hozzájárulni az emberiség haladásához. Az elsők között mutatták meg, hogy lejárt a kis népek kizsákmányolásának ideje.

Vladimir Bakarić, a politikus és államférfi mindenkor következetesen kiállt és kiáll a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek szocialista öngazgatáson alapuló teljes egyenjogúságáért, de azért is, hogy a nemzetközi közösséghez tartozó minden nép és ország függetlenül és szabadon döntsön sorsáról. Ismeretes, milyen ihlető hatású volt az a kijelentése, hogy a föderációt föderalizálnunk kell, hogy Jugoszláviának mint szocialista országnak fontosabb egy olasz vagy egy albán helyzete, mint a szerbek és a horvátok viszonya, s hogy a nemzetet ma nem az államra, hanem az öngazgatásra kell építeni. A nemzeti kérdésnek a szocialista öngazgatási rendszerbe való beillesztése olyan újítás, amellyel elsősorban Vladimir Bakarić gazdagította a nemzetről szóló marxista elméletet.

A forradalom marxista elméletén belül, Vladimir Bakarić külön is értékes ismeretekkel gyarapította a pártelméletet. Elemzéseiben a párt szerepét mindig a forradalom és a társadalmi fejlődés adott szakaszából vezette le. Alkárcsak Titót és Kardeljt, őt is a párt és a néptömegek kapcsolata érdekelte legjobban. A JKP, illetve a JKSZ megalakulása 60. évfordulója alkalmából megtartott, A JKSZ és a szocialista forradalom elnevezésű blédi összejövetelen 1980 februárjában kifejtette, hogy társadalmunk óriási fejlődése nem annyira a nagy beruházásoknak vagy az eszközök összpontosításának, hanem a dolgozók és a parasztok fejlődés iránti igényének köszönhető. A Kommunista Szövetség szerepe abban van, hogy a munkásosztályban és a dolgozó tömegekben tudatosítsa a társadalmi fejlődés irányvonalát, de alapvető érdekeinek megfelelően az osztálynak és a néptömegeknek kell megoldaniuk a társadalmi problémákat. A pártnak kell kezdeményeznie a társadalmi változásokat, és a JKSZ mindenkor sikeresen vizsgázott a történelem és a tömegek előtt: „Minden, 1928 óta végbement változást a párt kezdeményezett. Valamennyi kiállta a gyakorlat próbáját, és élvezte a tömegek óriási támogatását.”

A marxista és forradalmár Vladimir Bakarić elméjét szüntelenül foglalkoztatják forradalmunk és társadalmi fejlődésünk nyitott kérdései. Csak néhány tárgykörre mutattunk rá, amelynek megal-

pozásában és feldolgozásában, valamint a korszerű marxista elméletnek, mindenekelőtt az öngazgatás elméletének gazdagításában felmérhetetlen érdemei vannak.

Nem kevésbé jelentős az agrár- és parasztkérdéshez, illetve a mezőgazdaság fejlesztéséhez való hozzájárulása és az a hozzájárulás sem, amelyet fejlődésünk különböző szakaszaiban a gazdasági és a társadalmi rendszer elméleti alapjainak kidolgozásához, a fejlődő országok problémáinak megoldásához, az elnemkötelezettség doktrínájához és a másokhoz nyújtott.

Vladimir Bakarić már életében bekerült forradalmunk történetébe és általában történelmünkbe, éspedig úgy, mint nagy gondolkodó, a cselekvés embere, a humánus és igazságosabb jövőért harcoló forradalmár, Tito egyik első harcostársa, a horvát nép nagy fia, nemzetünk és nemzetiségeink testvériségének és egységének egyik állhatatosabb ápolója, olyan marxista teoretikus, akinek műve serkentő, kommunista, akinek szavai és tettei egész életében megegyeztek. Marxista teoretikusi hozzájárulására emlékezve csak izelítőt adtunk munkásságáról, amely hosszan tartó betegsége ellenére gyümölcsözőn folytatódik.

SZAJKÓ MARGIT fordítása